

O'TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA ONA TIMSOLI

¹Aminova Muxlisa G'anibek qizi

1- bosqich talabasi, Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti,
Nukus,

²Axmedova Sarvinoz Alimardon qizi

2-bosqich talabasi, Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti,
Nukus.

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7865860>

ARTICLE INFO

Received: 16th April 2023

Accepted: 25th April 2023

Online: 26th April 2023

KEY WORDS

Obraz, timsol, tavsif, uslub, portret, syujet.

ABSTRACT

Ushbu maqolada o'zbek nasrchiligining yorqin yulduzi O'tkir Hoshimovning qalb gavhari tasviri, onalarning mehr - muhabbati, sabr - qanoati, bardoshi va iymoni tasvirlangan. Yozuvchimiz asarlarida dunyo onalari qiyosi hamda validamizni o'z vaqtida asrab - avaylashimiz zarurligi haqida to'xtaldik.

Ona — bu zot shunchalar ulug'ki, ta'riflashga til ojiz. Ona — muqaddas, mo'tabar, farzandini jondan suyguvchi inson. Onaning o'nini hech kim bosa olmaydi. Shunday ekan bu ulug' zot haqida she'r yozmagan, asar bitmagan, mushtipar onani tavsiflamagan ijodkor bõlmasa kerak.

Mana shunday o'zining asarlari bilan ajralib turuvchi, kitobxonlar ko'nglidan joy olgan ijodkorlarimizdan biri O'tkir Hoshimovdir. O'tkir Hoshimov XX asr adabiyotida o'z o'rni va uslubiga ega bo'lgan adib. Uning asarlari oddiy va xaqchilligi bilan ajralib turadi. "Dunyoning ishlari" asari ham ana shunday xaqchil asarlar sirasiga kiradi. Bu asar butun dunyo onalariga bag'ishlangan bo'lib, unda o'zining hayotini, xayol olamini, obrazlar orasidagi suhbatlar orqali onasi bilan uyg'unlashtirib tasvirlagan. Shu kichik qissasida dunyoning ishlarini mujassamlashtirgan.

O'zbekiston xalq yozuvchisi Said Ahmad qissani shunday ta'riflaydi: "Dunyoning ishlari" asarini qissa emas, doston deb atashni istardim. U qo'shiqday o'qiladi. Uni o'qib turib, o'z onalarimizni o'ylab ketamiz. Shu mushfiq, shu jafokash onalarimiz oldidagi bir umr uzib bo'lmas qarzlarning aqalli bittasini uza oldikmi, degan bir andisha, bir savol ko'z oldimizda ko'ndalang turib oladi. Qissa bizni insofga, insonni qadrlashga, hurmat qilishga chaqiradi." [3.]

O'tkir Hoshimov o'zining asari haqida shunday deydi: "Bu qissa katta- kichik novellalardan iborat. Biroq ularning barchasida eng aziz odam — onam siymosi bor. Bundagi odamlarning hammasini o'z ko'zim bilan ko'rganman. Faqat ba'zilarining ismi o'zgardi, xolos. Bu odamlarning qismati ham qaysidir jihatdan onamga bog'langan..." [1.].

Shunday ekan bu qissa nafaqat o'zbek, balki butun dunyo onalarini portretini o'z ichiga olgan. Hatto asardagi novellalarning har birisi o'zgacha ona timsolini ochib bergan. Masalan: "Alla" hikoyasida o'zining kichkina ukasiga onasi aytgan allani eslab qolgani, alla ovozi eshitganda har doim esiga tushishi va har gal eshitganida bir xil bo'lib ketishini aytadi. O'lis tog' qishlog'iga borganda qirg'iz ayol bolasiga aytayotgan alladan tasirlanib, xuddi menga

aytgandek bo'ldi deydi. Kislodskka borganda esa bir Sibirlik juvon xonadonida ijarada turishadi. Sibirlik ayol bolasiga aytayotgan allasini eshitib, yuragida yana o'sha shirin orziqish uyg'onadi. "Uning ovozi ham onamnikiga o'xshab ketardi" - deydi. "Ehtimol, dunyoning bir chetida turib bir odam o'z seviklisiga aytgan dil rozini dunyoning narigi chekkasidagi boshqa bir odam tushunmas. Ehtimol, dunyoning bir chetida turib bir odam aytgan qo'shiqni dunyoning narigi chekkasidagi boshqa bir odam tushunmas. Ehtimol, dunyoning bu chekkasida turib bir odam aytgan eng oqilona fikrni dunyoning narigi chekkasidagi boshqa bir odam tushunmas. Biroq dunyoning bu chekkasida turib ona aytgan allaga dunyoning narigi chekkasidagi go'dak bemalol orom oladi ... Balki shuning uchun ham ona— tabiatning eng buyuk ixtirosidir. "[1.109]. Hatto u o'zining "Daftar hoshiyasidagi bitiklar" asarida ham hamma ona - bir ona ekanligini iliq fikrlar orqali tasvirlagan. "Amerika bilan O'zbekiston orasi o'n besh ming chaqirim. Avstraliya bilan Kanada orasi yigirma ming chaqirim. Ammo amerikalik senotorning xotini o'z farzandini o'zbekistonlik dehqonni xotinidan kamroq yaxshi ko'rmaydi. Avstraliyalik aborigen ayol o'z farzandini kanadalik millioner ayoldan ko'proq yaxshi ko'rmaydi". [2.15]

Onalarimizni vaqtida qadrlashimiz, asrab - avaylashimiz kerakligini biz "Iltijo" hikoyasida ham ko'rishimiz mumkin. Onasi bir marta meniyan kitob qilib yozsangchi o'g'lim deya aytganida, sizni nimangizni kitob qilaman degan qahramonimiz, oxirida qilgan ishiga afsuslanib onasining qabri ustida yig'lab, o'z vaqtida qila olmagan vazifasidan afsuslanadi. "Mana o'sha kitob. Yo'q, uni men yozganim yo'q. Uni siz yozgansiz. Men uni qog'ozga tushirib, odamlarga tarqatdim, xolos. Men uni dunyodagi hamma onalar o'qishini xohlayman. Bilaman, dunyodagi hamma onalar yaxshi. Shundoq bo'lsayam, ularning hammasi sizga o'xshashini xohlayman..." [1. 110]

Onalarimizga e'tibor berishimiz, hol ahvol so'rashimiz, faqatgina ish, o'qish, ulfatchilik deya, kunlarni bedor o'tkazayotgan volidalarimizni esimizdan chiqarmasligimiz lozim. Bu esa "Tush" hikoyasida yaqqol ko'zga tashlanadi. Onasining tunlari bedor o'tayotganini sezmagani qahramon, vafotidan keyingina tushinib yetadi. "Men nodon onamning kamuyqu bo'lib qolganiga, yarim kechgacha yuramanmi, tongotar qaytamanmi, onamning chirog'i muttasil lipillab turishiga xo'p ko'nikkan ekanman. Qaysi kuni ishdan keyin moskvalik mehmonlarni aeroportga kuzatib qo'yadigan bo'ldim. Samolyot kechikib uchdi. Yarim kechada uyga qaytsam ... hammayoq jimjit. Hamma o'z oromi bilan... Tushimda onam chiroq ko'tarib yurganmish." [1. 3].

Ona farzandi uchun har narsaga tayyor turadi, bolasining dardi yonida o'zining dardi ko'rinmaydi. Vaholanki buni hech qachon hech kimga aytgisi kelmaydi. "Dunyoning ishlari" qissasidagi "Gilam paypoq" hikoyasida ham asosiy tushuncha shudir. Hikoya syujeti shundan iboratki, qahramon har yili dam olishga borganda onasiga gilam paypoq olib keladi. Ona esa xuddi noyob narsa topgandek, o'g'lidan faxrlanib uzundan uzun duo qiladi. Farzand esa onasining oyog'i kasalligini va bu o'zi tufayli sodir bo'lganini biladi. Kichkinaligida ko'p kasal bo'ladi, qish payti yaxmalak uchib, muz yegani sababli kechqurun isitmasi chiqib, betob bo'lib qoladi. Ona qo'lidan kelgan hamma ishni qiladi, foyda bermagach Hoji buvinig oldiga olib boradi. Qalin qor, oyoqyalang holda farzandim deb yonayotgan onaning ko'ziga o'zining qip - qizil go'shtday bo'lib qolgan oyog'i ko'rinmaydi. Hoji buvi oyog'ingizni oldirib qo'yibsiz- ku, qarg'aning miyasini chaqib surmasangiz cho'loq bo'lib qolasiz deya ogohlantiradi. O'shandan

beri onasining oyog'i kasal va har yili farzand onasining yaxshi bo'lib ketishi uchun duo qilib, gilam paypoq olib keladi. Ona esa doimgidek " mehribon " o'g'lini borligini aytib maqtanadi.

Kitobning orqa tomonida esa adibning quyidagi so'zlari keltirilgan: " Dunyoda hech bir chegarani tan olmaydigan va quyosh kabi muttasil nur sohib turadigan sehrli kuch bor. Bu — Ona mehri ! Alloh Onani shunday yaratgan!" . [1.]

Xulosa qilib aytganda, adibimiz asarlarida ona timsoliga katta e' tibor berilgan hamda asarning sodda va oddiyligi bois har bir inson o'zining onasini qadrlashi muhimligini bimalol tushuna oladi . Shunday ekan , butun boshli nodir asarni o'qib turib , kitobxon onasini yanada yaxshi ko'rmasdan iloji yo'q. Bilasizmi ? Dunyo yaralibdiki , unda rassom surat chizarkan oxiriga o'z belgisini yoki ismini yozadi. Shoir esa she'r yozarkan eng oxiriga o'z taxallusini qo'yadi. Haykaltarosh bir san'at asari yaratsa o'zining belgisini qadaydi . Lekin bir zot , faqatgina mushfiq bir ayol, ona, to'qqiz oy farzandini asrab - avaylab , qanday qiyinchiliklar bo'lsa barchasiga sabr qilib, dunyoga keltiradi va otasining familiyasi beriladi .

Mana ! Ona nimaga qodir...

References:

1. O'tkir Hoshimov " Dunyoning ishlari" Toshkent 2005
2. O'tkir Hoshimov " Daftar hoshiyasidagi bitiklar " 2001
3. Kutubxona . uz saytidan .